

*Лаврусь Андрій Миколайович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
науковий керівник:
Карпенко Олександр Валентинович,
доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри національної економіки та публічного управління;
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ МІСЬКИХ ГРОМАД: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ЗАВДАННЯ

Поява відносно нового терміну «цифровий розвиток» у сучасній науці публічного управління, спричинила значний ріст уваги теоретиків та практиків до змісту, сутності та ролі категорійного апарату у визначенні ключових термінів, пов'язаних з цим поняттям.

Разом з тим, слід зазначити, що наразі наукові думки, запропоновані сучасними вченими, містять різні варіації трактування терміну «цифровий розвиток», що в свою чергу, з врахуванням динамічності трансформаційних процесів у сфері цифровізації, потребує ґрунтовних розробок більш узагальнених дефініцій поняття «цифровий розвиток» та адаптації його до потреб публічного управління на місцевому рівні.

Відтак, пропонується розглянути та проаналізувати останні дослідження у сфері цифрового розвитку та на основі наукових здобутків вітчизняних та зарубіжних вчених розробити та запропонувати власну узагальнену дефініцію поняття «цифровий розвиток», як складової інноваційного розвитку міських громад в Україні.

Аналізу теоретичних аспектів цифровізації публічного управління та засад цифрового розвитку присвячені наукові розробки Ю. Карпенко, А. Осьмака, К. Гуменної, С. Шайхета, Т. Запорожець, О. Левченка та ін.

Дослідження щодо цифровізації управлінських процесів у країнах, які є лідерами цифрової трансформації публічного управління та розробки у сфері GovTech, містяться у роботах О. Карпенка, А. С. Квітки, Н. Новіченко, О. Бардах та інших.

Різні концепції інноваційного розвитку розглядали у своїх працях провідні вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема, В. Онікієнко, С. Ілляшенко, Я. Вишнякова, С. Кисельова, Л. Куцеконь, Д. І. Кокурина та інші.

В сучасному динамічному світі цифрові технології, зокрема такі як, обробка великих масивів даних (Big Data), технології розподілених баз даних, що зберігають впорядковані ланцюжки записів, які постійно довшують (Blockchain), механізми штучного інтелекту (AI) та інші, радикально змінюють всі сфери суспільного життя (соціальна сфера), господарської діяльності (економіка) та публічного управління (управління). Це, а також активізація євроінтеграційних процесів в країні, в свою чергу, призвели до необхідності

управлінських, економічних та соціальних реформ, як на загальнонаціональному так і на регіональному та місцевому рівнях, а також, зумовило переглянути існуючі підходи до формування та реалізації регіональної політики.

На нинішньому етапі, впровадження та реалізація цифрових проєктів і заходів у територіальних громадах, розглядається як невід’ємна складова загальної концепції інноваційного розвитку України [1], що потребує інтеграції до транснаціонального інформаційного, культурного та технологічно простору, з урахуванням кращих європейських та світових практик, які охоплюють не лише зміни в існуючих політиках чи процесах, а й оновлюють та адаптують до сучасних вимог певні методології та інструменти.

Такий підхід є цілком виправданим, адже якщо ми звернемося до успішного досвіду зарубіжних країн, то зможемо спостерігати тенденції до росту частки валової доданої вартості високо- та середньо-технологічних секторів (інновацій) у загальному обсязі валової доданої вартості. Так, за даними Світового банку, частка наведеної вище доданої вартості становила 63 відсотки у Швейцарії, 50,5 відсотка у Чеській Республіці, 61,4 відсотка у Німеччині, 42,8 відсотка в Ізраїлі, 63,7 відсотка у Південній Кореї, 30,4 відсотка в Україні.

Тобто, якщо порівнювати валовий внутрішній продукт на душу населення названих держав із валовим внутрішнім продуктом на душу населення України, то за даними Національного наукового фонду США, це співвідношення становитиме від 8,5 раза до 36 разів (Швейцарія – 79866 доларів США; Ізраїль – 37180,8; Південна Корея – 27608,2; Німеччина – 42232,6; Чехія – 18483,7 та Україна – 2185,7 долара США) [2].

При цьому, за даними Держстату, в Україні ця частка становить всього 25,7 відсотка (7,6 відсотка та 18,1 відсотка у високо- та середньо-технологічному секторах відповідно), що безперечно є недостатнім.

Наведене твердження корелюється і з дослідженнями Всесвітнього економічного форуму щодо глобальної конкурентоспроможності України, яка посіла 81 місце серед 137 досліджуваних держав, за показниками про готовність до адаптації технологій та інновацій, адже незважаючи на досить велику кількість вчених та інженерів, а також частку людей, які мають вищу освіту, Україна залишається відносно посередньою країною у рейтингу «Інновації». Слід відзначити також низькі значення показників «Взаємозв’язки університетів з промисловістю у сфері досліджень і розробок» та «Технологічна готовність». Найбільш же проблемним показником залишається показник «Іноземні інвестиції та трансфер технологій» [3].

Також, індексом інноваційного розвитку агентства Bloomberg, Україні відведено 53 місце серед 60 досліджуваних держав, що опосередковано свідчить про низький рівень застосовуваних технологій, втім, певним позитивом є досить високе 28 місце за ефективністю вищої освіти та 35 місце за патентною активністю, що говорить про достатній потенціал для інноваційного розвитку в цілому [4].

Відтак, пропонується розглядати поняття цифрового розвитку через призму значно ширшого за змістом та сутністю визначення – інноваційний розвиток, що дасть можливість більш ефективно уточнити та уніфікувати термінологію і дефініції, які є предметом даного дослідження, з точки зору їх практичного застосування у сфері публічного управління під час розробки регіональних та місцевих стратегічних, програмних та навіть розпорядчих документів органів місцевого самоврядування.

Для цього, вважаємо за доцільне привести інформацію з аналітичної доповіді Національного інституту стратегічних досліджень на тему: Інноваційний розвиток територіальних громад в умовах четвертої технологічної революції: пріоритети та перспективи, у якій містяться достатньо ґрунтовний огляд сучасних моделей, ймовірних сценаріїв, теоретичних аспектів управління та можливих результатів від прийнятих управлінських рішень, під час моделювання систем управління інноваційним розвитком територіальних громад через реалізацію відповідних функцій та цілісного уявлення про процеси, ресурси, об'єкти (інфраструктуру) інноваційної діяльності, що формують базис для розроблення відповідних програм і стратегій інноваційного розвитку територіальних громад в Україні.

Так, на думку авторів, однією з необхідних умов для забезпечення сталості процесів інноваційного розвитку є формування спільного цифрового середовища у територіальних громадах. Це, в свою чергу, спричиняє потребу в оперативному перегляді існуючих стандартних рішень для стимулювання нових бізнес-моделей, програм та процесів на основі інноваційних стартапів, безпечних комунікаційних платформ, призначених для використання розподілених ресурсів, з'єднання внутрішніх і зовнішніх мереж усіх секторів економіки та їх ідентифікації на основі механізму комерціалізації інтелектуальної власності мережевої інфраструктури на ринку цифрових активів, як бази для побудови цифрової економіки майбутнього [5, С.52].

Крім того, розглядається можливість трансформаційного переходу територіальних громад шляхом забезпечення інноваційного розвитку на основі об'єднання можливостей цифрових систем із застосуванням AI технологій та високопрофесійних спеціалістів, котрі завдяки новим можливостям швидкої і зручної обробки великих обсягів даних, будуть здатні виконувати управлінські функції на новому управлінському рівні.

Таким чином, очевидно, що інноваційний розвиток тісно пов'язаний з впровадженням цифрових технологій у всі сфери публічного управління і суспільного життя, однак, ці поняття все ж не є тотожними.

Отже, інноваційний розвиток, з точки зору економічної теорії – це певні нововведення, що приводять до ресурсозберігаючого, продуктивного або до споживчого чи просто до конкурентного, або суто до економічного (грошового, дохідного, фінансового) позитивного, з погляду утворюючого нововведення, ефекту [6, С.121].

Відтак, на нашу думку, досліджувати поняття інноваційного розвитку доцільно через призму цифрової економіки, оскільки, як було встановлено раніше, цифрові технології є невід'ємною частиною інновацій, що спрямовані, з поміж іншого, і на збільшення ефективності економічної діяльності, як у приватному так і у публічному секторах.

Отже, поняття «цифрова економіка» було сформульовано відносно давно, а саме, цей термін вперше був застосований американським дослідником Ніколасом Негропonte, який у 1995 р. використав метафору про перехід від обробки атомів, з яких формується матерія фізичних речовин, до обробки бітів, що становлять матерію програмних кодів. Він стверджував, що матеріальні ресурси мають свої недоліки: фізична вага продукції, потреба в ресурсах для виробництва, використання площ для зберігання, логістичні витрати. Перевагами ж цифрової економіки є: відсутність фізичної ваги продукції, нижчі витрати ресурсів на виробництво цифрових товарів, менша площа, яку займає продукція, миттєве глобальне переміщення товарів через Інтернет [7, С.256].

Зрозуміло, що на даному етапі згадане поняття було досить сильно актуалізовано дослідниками, з урахуванням сучасного рівня розвитку інформаційного суспільства та цифрових технологій, проте, основні тези, що його характеризують, залишаються актуальними і на сьогодні.

Що ж стосується визначення терміну «цифровий розвиток» через призму цифрової економіки, слід зауважити, що в Україні існує низка нормативно-правових актів, як стратегічного так і регуляторного характеру, в яких опосередковано згадується термін «цифровий розвиток» та наводяться його характеристики, зокрема, ... містяться у Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації [8]. Разом з тим, у згаданих вище джерелах відсутня локалізація термінології, її сутності та змісту, саме в контексті управління розвитком на місцевому рівні.

Відтак, враховуючи викладене, на основі останніх наукових здобутків дослідників тематики цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації та огляду діючих нормативно-правових актів, хочемо запропонувати узагальнену дефініцію поняття «цифровий розвиток міських громад», а саме, цифровий розвиток міських громад – це незворотні якісні прогресивні зміни в управлінській та організаційній моделях місцевого самоврядування, що відбуваються шляхом переходу цих процесів з фізичного виміру у цифровий, спрямовані на забезпечення стабільного росту показників ефективності та результативності діяльності виконавчих органів місцевого самоврядування, завдяки широкому застосуванню цифрових технологій.

На нашу думку такий підхід дозволить якнайкраще забезпечити виконання основного завдання даного дослідження, яке полягає у тому, щоб окреслити межі загального розуміння процесу цифрового розвитку, та як цей процес можна адаптувати до управлінських процесів місцевого самоврядування.

Отже, можемо констатувати, що цифровий розвиток є важливим інструментом підвищення ефективності місцевого самоврядування, разом з тим, на нашу думку існує необхідність визначення науково-обґрунтованих підходів, які відобразатимуть його саме через призму невідворотних якісних змін в управлінських процесах місцевого самоврядування, що ґрунтуються на цифрових технологіях.

Крім того, варто звернути увагу на перспективність подальших наукових розробок в частині дослідження таких складових цифрового розвитку міських громад, як:

- вплив цифрових технологій на управлінську діяльність та важливість їх інтеграції до спільного цифрового середовища країни, з поміж іншого, але не виключно, і в частині широкого застосування технологій Big Data, Blockchain, AI та інших, що суттєво впливають на якість та ефективність процесів вироблення управлінських рішень.
- визначення ролі місцевого самоврядування у моделі цифрової економіки країни, зміст якої полягає у ширшому контексті інноваційного розвитку та цифрової економіки, де ключова роль відводиться застосуванню сучасних технологій для покращення економічних та управлінських процесів саме на місцевому рівні.
- необхідність уніфікації термінології, шляхом спрощення та узагальнення наявної термінології, що стосується цифрових трансформацій, аби полегшити їх інтеграцію в управлінську діяльність.

На нашу думку, виконання зазначеного спектру завдань, дозволить якнайкраще охарактеризувати процеси інтеграції цифрових механізмів до існуючих управлінських процесів інноваційного розвитку міських громад та створить основу для подальших наукових доробок у даній сфері.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. *Офіційний веб-портал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text> (дата звернення: 10.10.2024).
2. America's Seed Fund powered by NSF. | NSF SBIR. America's Seed Fund – NSF SBIR/STTR | NSF SBIR. URL: https://seedfund.nsf.gov/next/?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=psc&utm_term=keyword&utm_content=technology&gad_source=1&gclid=CjwKCAjw9p24BhB_EiwA8ID5Bp9Mbq8PXEmBmy6n4dn-qdaUu1wyUwpD0vBfKmORytyzuCucRXJycxoCYTcQAvD_BwE (date of access: 10.10.2024).
3. The World Economic Forum. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/> (date of access: 10.10.2024).
4. Where data, people and ideas intersect. Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/europe> (date of access: 10.10.2024).
5. Олійник Д. Інноваційний розвиток територіальних громад в умовах четвертої технологічної революції: пріоритети та перспективи : аналіт. Доповідь.

Київ : НІСД, 2018. С. 52

6. Ярмач О. Інноваційний розвиток: особливості та виміри в умовах економічної глобалізації. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2004. Т. 2, № 17. С. 121

7. Negroponte, N. Being Digital. NY : Knopf, 1995. P. 256

8. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p> (дата звернення: 10.10.2024).

*Лазоренко Лариса Віталіївна,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту, маркетингу та публічного управління;
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Наукове дослідження являє собою особливий вид людської діяльності, спрямований на здобуття нових, більш глибоких знань, що служать практичним цілям для створення нових або вдосконалення старих [1].

Наукові дослідження класифікуються на: фундаментальні; прикладні; пошукові; розробки [2, с. 4].

Фундаментальні наукові дослідження – це експериментальна або теоретична діяльність, спрямована на отримання нових знань про основні закономірності побудови, функціонування і розвитку людини, суспільства, природного довкілля.

Необхідність таких досліджень обумовлена потребами науки, економіки, суспільства чи галузі. Вони можуть закінчуватися рекомендаціями щодо постановки прикладних досліджень для визначення можливостей практичного використання отриманих наукових знань, науковими публікаціями тощо.

Прикладні наукові дослідження – це дослідження, спрямовані переважно на застосування нових знань для досягнення практичних цілей і розв'язання конкретних задач. Іншими словами, вони спрямовані на розв'язання проблем використання наукових знань, отриманих в результаті фундаментальних досліджень, в практичній діяльності людей.

Прикладні наукові дослідження – це наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на одержання і використання знань для практичних цілей, пошук найбільш раціональних шляхів практичного використання результатів фундаментальних наукових досліджень в народному господарстві. Кінцевим їх наслідком є рекомендації щодо створення технічних нововведень (інновацій).